

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXVII. Štev. 18 (858) TRST - 28. novembra 1975

Po podpisu sporazuma med Italijo in Jugoslavijo

Praksa naj stopi v ospredje

Povsem razumljivo je, da moramo nedavni italijansko-jugoslovanski sporazum obravnavati kot nedeljivo celoto, ki v povsem enaki meri velja (in mora veljati), ko gre za dokončno priznanje obstoječih meja, za gospodarsko sodelovanje, za priznanje vseh pravic narodnim manjšinam na tej in oni strani meje.

Morda se zdi ta trditev sama po sebi umevna, vendar se nam zdi pomembna, kajti iz tega izhajajo tudi določene politične posledice, ki neposredno zadevajo način, kako nameravata podpisnici uresničevati v praksi dogovorjene sklepe. Komunisti smo sporazum ocenili pozitivno, tako kot so se zanj izrekle dejansko vse

demokratske sile v Italiji in v naših krajih. Osamljenost fašistov in redkih predstavnikov notranje desnice večinskih strank to enotnost pri ocenjevanju perspektiv, ki jih odpira podpisani dogovor, samo še potencira.

Zavedati pa se moramo predvsem, da je sporazum izraz obojestranske dobre volje in pričakovati si moramo, da bosta podpisnici z enako vnemo uresničevali, kar je bilo dogovorjenega z vsemi posledicami, ki iz tega izhajajo. Integralni del spoazuma je potrditve politične volje, da se narodnim manjšinam zagotovi "zaščito

STOJAN SPETIČ

(Nadaljevanje na 2. strani)

Kriza se nadaljuje

Krščanska demokracija v deželi in v Trstu ne kaže razumevanja za premostitev težav in se upira novemu načinu upravljanja

Kriza deželne uprave in tržaške občinske uprave se nadaljuje in kaže, da se bo še nadaljevala. Krščanska demokracija se noče sprijazniti s tem, da so se stvari spremenile in da je nujno treba pristopiti k novim oblikam upravljanja dežele in krajevnih ustanov. Trmasto vztraja pri svojih okostenelih stališčih, čeprav se zaveda, da obstoječi gospodarski in družbeni položaj terja preokret v demokratičnem smislu. Ker je sama prešibka, da bi se še naprej lastila popolnega monopola v javnih upravah, ponavlja že povsem obrabljane in neučinkovite formule zavezništev. Čedalje sanja o sredinskih in levosredinskih formulah, ki so povsem propadle, istočasno pa skuša zaostrovati obstoječi položaj in zavlačuje poskuse možnih pametnih rešitev.

KPI zahteva čimprejšnjo rešitev krize, zahteva čimprejšnjo sestavo nove deželne in tržaške občinske uprave. Poudarja, da je treba opustiti težnje po zaostrovanju razlik med političnimi silami in mobilizirati vse razpoložljive sile ter se spoprijeti z vsemi perečimi vprašanji, ki čakajo na rešitev. Čedalje poudarja, da je potrebno sodelovanje me; vsemi demokratičnimi silami. Tako na deželni ravni kot v krajevnih upravah. Isto poudarjajo tudi socialisti.

Ta teden se je sestal deželni svet, toda seja je pokazala, da je premostitev obstoječe krize še daleč. Sestal se je tudi tržaški občinski svet, toda tudi tam se je izkazalo, da je pametna rešitev krize v občinski upravi zelo daleč.

Tako v deželi kot v tržaškem občinskem svetu je prisotno - poleg drugih perečih vprašanj - tudi vprašanje slovenske narodnostne skupnosti. O tem specifičnem vprašanju sta na zadnji seji tržaškega občinskega sveta razpravljala komunista Rossetti in Canciani. Ponovno sta opozorila na številna odprta vprašanja in nakazala smernice, po katerih bi se morali ravnati zato, da bi se vprašanje Slovencev začelo konkretno reševati.

Španija po smrti Franca

Franco je končno umrl. Kot zveni to človeško skrajno neusmiljeno, se tega ne bojimo napisati, ker vemo, kako so ljudje v Španiji in po svetu čakali, da se izteče njegova življenska doba. Ker vedo, da se je s tem iztekla zagotovinska doba ene izmed najbolj krvavih tiranij, eden izmed zadnjih fašizmov v svetu.

Morda bi lahko prikimali španske-mu slikarju Ortegi, ki je izjavil na Siciliji, kjer živi kot izgnanec, da nam je žal samo, da je umrl v lastni postelji. S tem je Ortega hotel reči, da bo sedaj šlo po težavnejši poti, ker je Franca pobrala fiziološka in ne politična smrt. Ni bil premagan, pač pa ga je življenje premagalo.

Španija vsekakor upa. Upa, da se bodo stvari spremenile in demokratična opozicija resno dela v to smer. Enako pa delajo fašisti, bunker in tisti, ki bi radi ohranili Španijo kot bazo reakcije na Sredozemlju. Ne smemo pozabiti namreč, da Španija opravlja pomembno vlogo v okviru imperialistične politike ZDA, ki imajo na njenem ozemlju pomembna vojaška oporišča. V strategiji NATO pa bi morala Španija, morda z majhnimi, predvsem formalnimi spremembami, nadomestiti izgubljeno Portugalsko.

V ta načrt, ki ga je Franco, kateremu lahko očitamo krutost, ne pa neumnosti, do podrobnosti predvidel, spada sprememba Španije v fašistično monarhijo. Francov miljenec, dejansko vajenec Juan Carlos Borbon de Borbon, sedaj "rey Juan Carlos Primero", naj bi predstavljal nadaljevanje frankizma ob prilagajanju interesov starega fašizma novim mednarodnim zahtevam". "Frankizem v ovčji prevleki", morda. Tako je opozicija čakala na "znak" odprtja, a ga ni dobila. Juan Carlos I. okleva, ker ve, da mora oklevati. Prvo priložnost je že izgubil, ko je podelil lažno "amnestijo" namesto one, ki jo zahteva velika večina španskega naroda. Kaj namreč pomeni "amnestija", o kateri se bodo morali, od primera do primera, izrekat fašistični krvniki v oblekah sodnikov posebnih tribunalov?

Naj mine nekaj časa, da se resnična narava reakcionanega monarha izkristalizira v španskem javnem mnenju, pa bo španski narod nujno moral seči po radikalnejših in množičnih oblikah pritiska, za demokratično spremembo, ki edina lahko zagotovi Španiji ponos in vrtnitev v družino evropskih narodov.

Juan Carlos I. nas zelo spominja na pojav Umberta Savojskega, ki ga je referendum o republiki odgnal s prestola in ga pometel v staro šaro, skupaj s fašizmom.

Umberto je vladal nekaj mesecev, Juan Carlos pa lahko že začčenja

(Nadaljevanje na 12. strani)

Praksa naj stopi v ospredje

(Nadaljevanje s 1. strani)

na najvišji ravni", vsekakor pa slednja ne sme biti manjša od one, ki so jo narekovali zapadli mednarodni sporazumi, konkretno posebni statut londonskega sporazuma iz leta 1954.

Prepričani smo, da je dokončno razveljavljenje londonskega sporazuma nekje tudi posledica spremenjenega odnosa med sosedama. Londonski sporazum je pomenil sankcijo dosežene stopnje nezaupanja in je zato predvideval vrsto formalnih jamstev, ni se pa izvajal prav zaradi demokratične nezrelosti vodilnih krogov italijanske družbe.

Novi dogovor je, nasprotno, plod spremenjenih družbenih odnosov v Italiji in globoko spremenjenih mednarodnih okoliščin. Zato si upravičeno pričakujemo, da bo z ratifikacijo v parlamentu vstopil v italijansko notranje pravo.

Komunisti smo vedno trdili, da je zaščita narodnih manjšin vprašanje demokratične zrelosti družbe, v kateri so narodne manjšine prisotne. Borili smo se za globalno zakonsko zaščito, ki naj bo izraz ustavne norme italijanske republike. To tezo sedaj potrjuje tudi italijansko-jugoslovanski dogovor, ki sopodpisnicama prepriča, da v okviru svojih notranjih ureditev zagotovijo manjšinam "navišejo možno zaščito".

Pomembno se nam zdi, da ocenjujemo dogovor tudi skozi prizmo političnih sil, ki so sodelovale pri njegovem oblikovanju. Kajti za nas, Slovence, ni malenkostne vrednosti to, da je dogovor podpisala vlada premierja Alda Mora, ki je odraz parlamentarne podpore strank leve sredine (PSI, PSDI, PRI, KD), kajti očitno je, da so s podpisom členu o "najvišji možni zaščiti" ne le vlada, temveč tudi omenjene stranke sprejele pred vso italijansko in jugoslovansko javnostjo nepreklicno obveznost, da bodo manjšini, torej Slovincem, zagotovili "navišejo možno zaščito".

Od deklaracije mora sedaj stopiti v ospredje praksa. Parlament, dežela, krajevne uprave (skratka, vsi sestavni elementi italijanske republike) si morajo zavihati rokave in sprejeti vse potrebne ukrepe, da se Slovincem zagotovi "najvišja možna zaščita".

Kaj pomeni ta stavek o "najvišji možni zaščiti", če ne to, da mora zaščita manjšinskih pravic biti taka, da bo "v celoti zadovoljila prizadete, se pravi manjšino samo". To je pa mogoče le pod dvema pogojenoma: parlament mora sprejeti zakone, kakršne zahteva manjšina, slednja pa mora aktivno sodelovati pri njihovem oblikovanju.

Razumljivo je, da je tu sedaj samo problem dobre volje. Komunisti in socialisti so že zdavnaj izdelali svoje zakonske osnutke in izrazili pripravljenost, da v parlamentu in vseh drugih organih takoj pozitivno odgovorijo na to zahtevo. Sedaj je vrsta na strankah ožje vladne večine, predvsem pa na krščanski demokraciji, da pokažejo v kolikšni meri imajo voljo za

celovito uresničevanje načel, ki so jih same proglasile v podpisanem sporazumu.

Politična kriza v Italiji ne sme in ne more biti razlog za odlašanje s tem, kajti sile, ki so odobrile dogovor (ves ustavni lok, razen fašistov) kažejo pripravljenost, da se to vprašanje reši. Ne smemo niti pozabiti, da je dogovor zgodovinsko postavljen le nekaj mesecev po pomembnem političnem preokretu 15. junija, ko so napredne stranke prejele od ljudstva mandat, da v večji meri, s povečano odgovornostjo in občutljivostjo posegajo v odločanje parlamenta in dežel.

Politični obrat v Italiji pa je dokazal tudi, kako pomembna je tema državljan-skih svoboščin, med katere spada v prvi vrsti svoboda narodnih manjšin. Pomeni pa tudi to, da postajajo široke množice čedalje bolj protagonist družbeno-politične dinamike. Slovenci, kot skupnost, ne moremo pasivno čakati na to, kaj nam bo danega, pač pa aktivno nastopiti, enotno, kot že znamo, da v sistemu demokratičnega dogovarjanja najdemo svoj prostor in zaščitimo svoje bistvene koristi.

St. S.

KRAJEVNE UPRAVE

Doberdob: Občinski svet je pozdravil sporazum

Občinski svet v Doberdobu je na svoji izredni seji, ki je bila dne 20. t.m., razpravljala o sporazumu med Italijo in Jugoslavijo. Odobril je resolucijo, ki pravi:

"Doberdobski občinski svet, zbran na izredni seji, je vzel na znanje sporazum, ki sta ga v Osimu podpisala predstavnika italijanske in jugoslovanske vlade, in sodi, da je dokončni sporazum o ureditvi meje med Italijo in Jugoslavijo prispevek k ureditvi miru med tu živečima narodom, med narodi Evrope in sveta.

Italija in Jugoslavija sta na stvaren način in v duhu helsinškega dogovora rešili mejno vprašanje, ki bi utegnilo postati nevarno žarišče sporov.

Sporazum je dokaz obojestranske dobre volje po nenehnem izboljševanju medsebojnih odnosov, ki slonijo na stalnih in pristnih osnovah prijateljskega medsebojnega spoštovanja.

Doberdobski občinski svet še posebej pozdravlja tisti del sporazuma, ki priznava narodnostnim skupnostim, ki živita na eni in drugi strani meje, že pridobljene pravice in zagotavlja, da bodo te pravice spopolnjene v okviru določil italijanske in jugoslovanske ustave.

Občinski svet si bo prizadeval, da bodo odslej dalje beneški, goriški in tržaški Slovenci samo Slovenci v Italiji in da jim bodo dane na podlagi republiške ustave vse tiste pravice, katerih niso še deležni.

Obenem pa občinski svet zahteva, da parlament čimprej poskrbi za globalno zakonsko zaščito Slovencev, z odobritvijo ustreznih zakonov, pri katerih naj bodo soudeležene tudi dežela, pokrajine in vse krajevne uprave, kjer prebivajo Slovenci".

V razpravi o sporazumu je sodelovalo več članov občinskega sveta in uprave: župan Andrej Jarc, ki je sporazum seveda ugodno ocenil; svetovalec KPI Olinto Zanier, ki je med drugim poudaril, da sporazum predstavlja spodbudno k novim

oblikam sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo; podžupan dr. Mario Lavrenčič, ki je dejal, da se obmejno prebivalstvo zaveda pomena sporazuma, da gre za prvi konkretni prispevek k utrjevanju helsinškega sporazuma, da so s tem sporazumom bili položeni temelji za utrjevanje italijansko-jugoslovanskega prijateljstva in spodbujanja novih oblik sodelovanja med obema državama. Dr. Lavrenčič je tudi poudaril, da medtem, ko pozdravljamo sporazum zahtevamo odpravo delitve Slovencev v Italiji v tri kategorije.

Devin-Nabrežina: O mejnem prehodu pri Šempolaju

Devinsko-nabrežinski občinski svet je na svoji seji dne 18. t.m. razpravljala in sklepal o raznih aktualnih vprašanjih. Med drugim je razpravljala in sklepal o statutu pokrajinskega zdravstvenega konzorcija. Zadevni sklep je bil sprejet soglasno četudi z mnogimi kritičnimi pripombami. (K temu vprašanju se bomo povrnili ob drugi priložnosti).

Drugo pomembnejše vprašanje, o katerem je razpravljala občinski svet, je vprašanje mejnega prehoda pri Šempolaju. Predlagano je bilo, naj bi ta mejni prehod dobil značaj mednarodnega mejnega prehoda, preko katerega bi lahko potovali tudi s potnimi listi. Tak mejni prehod bi koristil zlasti prebivalcem obmejnih področij Krasa in dobršnega dela tržaške in deloma tudi goriške pokrajine, po drugi strani pa bi občutno razbremenil mejni prehod Fernetiči in deloma tudi druge mednarodne mejne prehode.

Predlagamo je bilo tudi, naj bi se v bodoče že omenjeni mejni prehod uradno imenoval "mejni prehod Šempolaj" in ne "mejni prehod Prečnik pri Komnu".

Sprejet je bil sklep, naj se občinska uprava zavzame za ugodno rešitev zadevnih vprašanj.

BERITE, ŠIRITE,

PODPIRAJTE NAŠ LIST

Španija po smrti Franca

Prva naloga protifašističnih sil: boj za svobodo in demokracijo

Istega dne, ko je bila uradno objavljena vest, da je španski diktator Franco preminil, je generalni tajnik Komunistične partije Španije Santiago Carillo, ki živi v izgnanstvu v Parizu, dal posebnemu dopisniku glasila KPI "l'Unità" naslednji intervju:

— Tovariš Carillo, Franco je mrtev. Ta vest je bila pričakovana več kot en mesec, dolg mesec agonije, ki je imela izumetničene in nečloveške aspekte. Kako si sprejel uradno sporočilo o Francovi smrti?

— Za mene je bil Franco že mrtev in pokopan. Iskreno povem, da nisem čutil pmočije, ko sem danes zjutraj na vse zgodaj izvedel za njegov konec. Dodati moram, da so mu svojci in zdravniki povzročili grozno smrt, kakršne mu noben njegov nasprotnik ni privoščil. Sedaj Franco ni več problem, temveč dediščina frankizma v Španiji. Kaj se bo zgodilo? Treba videti, kaj bodo storili Juan Carlos in desničarske skupine, ki ga obdajajo in predvsem kako bodo sile demokratične opozicije razvile svoje akcije za to, da nastopijo javno in odkrito ter se postavijo po robu poskusom, da bi se dosedanji režim ohranil pri življenju, četudi je s Francovo smrtjo zgodovinsko umrl.

— Ali meniš, da je štiriintridesetdnevna agonija omogočila falangistom, Juanu Carlosu in silam, ki hočejo kontinuiranje režima, da so se bolje organizirali? In v teh pogojih, ne misliš, da akcija demokratičnih sil utegne biti težja danes nego je bila pred enim mesecem?

— Dejansko se lahko misli, da je ta dolga agonija, ki je bila politična agonija, koristila organizaciji desnice, toda v resnici je postala ovira za konservativne sile. Ta dolga agonija je dala vrsti elementom, navezanih na frankizem, čas za razmislek in spoznanje, da je neko obdobje minilo in predstavljam si, da so mnoge "modre srajce" medtem že zbledele. Jasno pa je, da je dolga agonija omogočila tudi vzpostavitev političnega, policijskega in vojaškega stroja, ki bo skušal zadržati in zavirati voljo po prenovitvi življenja španskega ljudstva.

Do kje bo sila zadrževanja lahko prišla, je danes težko predvideti. To bomo lahko ugotovili v prihodnjih tednih. Z naše strani, to je s strani sil opozicije, bo ta mesec dobro izrabljen. Predvsem je pomembno to, da je prišlo do sporazuma med

"demokratično hunto" in "platformo konvergence" in da je prišlo do stikov tudi z drugimi silami. Vrsto demokratičnih sil so serazširile in okrepile. Vsled tega smo danes mnogo bolje pripravljene, da odgovorimo na možne manevre, ki težijo za tem, da bi razbili opozicijo, ki danes deluje na trdnejših osnovah. Že to je pomembno dejstvo. Če je res, da smo bili v pričakovanju v tem dolgem mesecu agonije, je tudi res, da je bilo to pričakovanje aktivno. V tovarnah, podjetjih, šolah, na univerzah, v mestnih rajonih in vaseh je bila intenzivna politična diskusija. Mnogi problemi so danes jasnejši. Menim, da smo se vsi bolj organizirali in se pripravili v tem obdobju. Kar se nas tiče, lahko rečem, nismo izgubljali časa.

— In sedaj? Juan Carlos je nasledil Franca in postaja njegov dedič na oblasti. Nekateri računajo na tako imenovano "omejeno liberalizacijo" ki bi ustvarila iluzijo o nekem preobratu. Če bi bil Juan Carlos navdahnjen s takimi občutki — kar pa mi ne verjamemo — ali meniš da bi imel proste roke za uredničitev sprememb v Španiji?

— V politični in kulturni formaciji Juana Carlosa ni nič takega, kar bi dovoljevalo misliti, da je demokratično usmerjen. Upoštevati pa je treba tudi to, da je obkrožen od sistema, četudi je ta sistem gnil in propada, od kadrov frankističnega političnega razreda, ki bodo skušali ohraniti sedanji režim. V teh pogojih si je težko predstavljati, da bi bil Juan Carlos sposoben osvoboditi državo. Kakšni so bili njegovi prvi koraki v prvih tednih regentstva? Po eni strani je odredil več represivnih ukrepov proti časopisom kot pa so jih odredili v prejšnjih časih. Prišlo je celo do sodnega procesa proti ravnatelju lista Ya, ki je desničar. Množile so se aretacije. Juan Carlos je dovolil v dveh tednih svojega regentstva, da so fašistične

Res je da obstojajo ljudje, ki so naklonjeni zaupanju v Juana Carlosa in ki poudarjajo, da je ta priznal nekatere pravice narodnostnim skupnostim Baskov, Kataloncev in Galičanov; da je razglasil jezike teh skupnosti za državne jezike ter da namerava obnoviti gospodarske odnose, ki so bili v veljavi za časa republike med pokrajinami Baskov in državo. To naj bi bil nekašen dokaz liberalizma Juana Carlosa. Govorimo jasno:

Danes je v Španiji narodnostno vprašanje — govorim o Kataloniji, o deželi Baskov in o Galiciji — takšno, da je vse, kar Juan Carlos počenja v tej smeri, podobno apliciranju neke vrste kataplazme za zdravljenje težke bolezni, katere pa ni mogoče ozdraviti brez demokratičnih ukrepov in spoštovanja osebnosti teh narodov. Ni torej nič takega, kar bi nas moglo pooblaščati, da bi gledali v Juanu Carlosu človeka, ki bi bil sposoben liberalizirati režim, pa četudi govori tistim, ki bi radi vstopili v njegovo vlado, da je pripravljen na določeno odprtje a brez legaliziranja komunistične partije. Danes si v Španiji ni mogoče zamišljati demokracije brez komunistične partije in ne vidim kako naj bi Juan Carlos priznal svobodo drugim strankam, komunistični partiji pa ne. Če bi se zgodil čudež, kar pa ne verjamem, da bi Juan Carlos rekel: "Vse stranke, razen komunistične partije, bodo legalne" bi se vse demokratične sile Španije mobilizirale v prid legalnosti komunistične partije Španije in milijoni tistih, ki niso komunisti, bi se čutili prizadeti in bi se mobilizirali za to, da se nam prizna pravica, ki smo si jo pridobili v štiridesetih letih doslednega boja proti fašizmu. Iskreno verujem, da bi teza o demokraciji brez komunistov v pomenila odklon proti demokraciji, proti legalnosti, ne le za nas, temveč tudi za druge stranke, ki bi, kot se je že dogajalo v letih Francove oblasti, bile označevane kot pro-komunistične ali kripto-komunistične stranke.

— Kaj meniš — četudi nihče ni prerok — da se bo zgodilo v Španiji sedaj in v bližnji prihodnosti in kakšne so predvidene akcije Komunistične partije Španije kot take in "Demokratične hunte", v kateri so tudi komunisti?

— Res, nihče ni prerok. Položaj, kakršen vlada v Španiji, je v dobršni meri nepredvidljiv, toda mi komunisti, skupaj z drugimi demokratičnimi silami, menimo, da je prvo vprašanje, ki ga je treba postaviti, vprašanje jamstva za življenje političnih jetnikov in amnistije političnih jetnikov in izgnancev. To je prvo vprašanje, ki bo, po našem mnenju, mobiliziralo široke množice, katere smo mi začeli mobilizirati že za časa Francove vladavine. To bo prva pridobitev demokratičnih sil. Kako bo to tega prišlo in v kakšni meri bo Juan Carlos pod pritiskom dežele pristal na koncesije, je težko predvideti. Vsekakor pa bo to, kot sem dejal, prva politična bitka španskega ljudstva.

Kar se bo, po mojem mnenju, neizbežno zgodilo kasneje je to, da bodo delavci vedno bolj prevzemali v svoje roke sindikate. Že sindi-

Španija po smrti Franca

kalne volitve so dale delavskim komisijam močne pozicije, toda v sedanjih pogojih delavci menijo, da vodstvo sindikatov pripada njim. Verujem v to, da bodo storili nadaljnji korak naprej za osvojitve sindikalnih organizacij, da jih bodo vodili v razrednem duhu ter da bodo posegli v politične in družbene procese.

Mogoče ti ni znano, da so naši tovariši v Madridu v teh dneh razširili sto tisoč izvodov časopisa "Mundo Obrero", da so list širili v podjetjih, na univerzi, v društvenih sedežih, bolnišnicah, v tovarnah. Tako visokega števila izvodov ni razdelil noben legalni madridski časopis. Mi smo pripravljene list izdajati javno ne da bi čakali na odlok o legalnosti. Tudi druge stranke se bodo prav gotovo izjavile tako kot mi.

— Španija vstopa v prehodno obdobje. Toda kakšno bo to prehodno obdobje? H kakšni obliki režima? Kakšna je v tem okviru takojšnja politika Komunistične partije Španije in kakšne so njene politične perspektive?

— Govoril bom odkrito. Dejansko gre za prehodno obdobje, za izhod iz fašistične diktature v politično demokracijo. Gre za prehodno obdobje, v katerem ne bo družbenih in gospodarskih sprememb; gre za prehodno obdobje, v katerem bo naša poglobljena skrb demokratizacija vseh organov vlade, od vrha navzdol; za ustvaritev pogojev, ki bodo omogočili ljudstvu, da formira lastno sodbo o ustavnih volitvah, ki naj določijo družbeno in politično prihodnost naše države. V tem prehodnem obdobju smo pripravljene ohraniti demokratični red, ohraniti proizvodnjo in proizvodnost. Z drugimi besedami povedano: na političnem področju bomo storili vse za demokratizacijo,

na gospodarskem področju ne bomo izvajali reform temveč bomo v bistvu pristopali k reševanju problemov brezposlenosti in življenjskih stroškov, zakaj menimo, da ni mogoče pristopiti k potrebni reformam v sedanjem prehodnem obdobju. Reforme, temeljite spremembe, ki jih Španija potrebuje, bodo naloge, k katerim bo ljudstvo pristopilo v drugi fazi, po volitvah in tedaj bomo predlagali reformo strukture in ureditev temeljnih gospodarskih in socialnih problemov države.

— Francova smrt odpira novo poglavje, ki ne zanima samo Španije, temveč vso Evropo in ves svet. Kakšna naj bi bila v tem okviru akcija italijanskih komunistov in kako naj komunisti v Italiji izrazijo svojo solidarnost s komunisti in z ljudstvom Španije?

— Solidarnost Komunistične partije Italije z našo partijo, z demokratičnimi silami in z ljudstvom Španije ima v sedanjem času izredno široke dimenzije in je bistvenega pomena. Delajte, kar že delate. Prepričan sem, da se bo to zgodilo.

V trenutku, ko se širi govor o sedanjih Evropi, se mi zdi potrebno to, da Evropejci na splošno podpirajo demokratizacijo Španije. Toda biti morajo previdni. Paziti morajo da ne zapadejo skušnjavi, da bi s prevzevo demokratizacije podprli tiste sile, ki skušajo preko Junana Juana Carlosa ohraniti sedanj režim v Španiji.

Slišim, da v nekaterih evropskih krogih paternalistično gledajo na narode Španije; slišim, da se govori, da je potreben Juan Carlos zato, da ne bi prehitro prešli od diktature k demokraciji. Menim, da je take težnje treba nevtralizirati. To naj storijo evropske leve sile, ki morajo vedeti in razumeti, da je ljudstvo Španije zrelo ljudstvo, da se more samo vladati tako kot drugi narodi Evrope in da ima pravico, da je protagonist lastne zgodovine.

Italijo, kjer je ostal do konca vojne. Tedaj se je vrnil v Trst, kjer je živel do smrti, ki ga je doletela v Ljubljani, kjer je bil slučajno na obisku pri prijateljih. Pokopan je bil v Ljubljani, pred nekaj leti pa so njegove posmrtno ostanke prenesli na pokopališče v Boljuncu.

Fran Venturini pa ni bil le učitelj, bil je predvsem dober glasbenik, plodovit skladatelj in požrtvovalen zborovodja. V rodnem Boljuncu je ustanovil društvo in zbor France Prešeren. Kjerkoli je učiteljeval, je zbiral zlasti mladino in jo navduševal za našo lepo pesem. Za svoje zборе je priredil mnoge slovenske narodne pesmi, znane so številne njegove izvirne skladbe, ustvarjal je za moške, ženske in mešane zборе, solospesve, za šolsko mladino pa tudi za najmlajše iz vrtca. Številne so njegove slovenske maše in druge nabožne pesmi, domoljubne in borbene iz časov NOV.

Še in še bi lahko pisali o Venturini in njegovem plodovitem delu, o njegovih skladbah za orkester, o zbirkah pesmi, ki jih je sam izbral in zdal in o tistih, ki so jih uvrstili v svoje zbirke drugi, o njegovih rokopisih, o njegovih zapuščini, ki je bogata, a še čaka muzikologa, ki bi jo uredil.

Fran Venturini je s svojo pedagoško-glasbeno dejavnostjo prispeval mnogo k naši narodni kulturi, zato so se učitelji in njegovi ožji sorojaki-Boljunčani odločili, da poimenujejo svojo šolo po njem.

V boljunski šoli so se že začele priprave za slovesno poimenovanje, ki naj bi bilo v aprilu 1976. Ker bo s pripravi precej dela, bodo medrazrednemu svetu pomagali prostovoljci. V vasi vlada za to precejšnje zanimanje in je prav tako. Vaščani se dobro zavedajo, kaj jim pomeni šola v domačem jeziku in so nanjo tudi ponosni. Zato jim menda ne bo težko žrtvovati za to slovesnost niti časa niti denarja.

PRISPEVKI

Družine Meula, Pettiroso in Pellegrini se spominjajo pokojnega Ivana Škerl-Vanka in v počastitev njegovega spomina darujejo za sklad DELA 10.000 lir.

15. novembra 1975 je umrl Ivan Škerl iz Sv. Ivana. V počastitev njegovega spomina daruje sin Mario z družino 10.000 za sklad DELA.

Pred kratkim je preminil bivši španski borec Luigi Maraldo. V počastitev njegovega spomina daruje Kristina Moser iz Škednja 1.000 lir za sklad DELA.

Pred enim letom je preminil tovariš Anton Gerlanc. Svojci in prijatelji se ga hvaležno spominjajo. V počastitev spomina pokojnega sta družini Gerlanc in Pahor prispevali 20.000 lir za sklad DELA.

Vsem darovalcem iskrena hvala.

Boljunc:

Poimenovanje osnovne šole po Franu Venturiniju

V zadnjih letih, odkar je to možno, so se že nekatere slovenske šole na Tržaškem in Goriškem poimenovala po naših zaslužnih možeh.

Oktober letos je boljunška osnovna šola dobila pozitiven odgovor iz Rima, da se lahko poimenuje po domačinu, prosvetnemu delavcu, glasbeniku in zborovodji Franu Venturiniju.

Fran Venturini se je rodil v Boljuncu 30. V. 1882. Umrl pa je v Ljubljani 18. X. 1952.

Bil je sin številne obrtniške družine. Nadarjenega fanta so starši poslali na učiteljsko službo v Koper. Svojo učiteljsko službo je vršil najprej v Predloki pri Črnem kalu, nato v Dolini, potem v Borštu in nazadnje v Ciril-Methodovi šoli pri Sv. Jakobu v Trstu. Ko so bile za časa fašizma ukinjene slovenske šole v Italiji, se je učitelj Venturini zatekel v Ljubljano. Med vojno so ga na Štajerskem zalotili nacisti in ga izročili italijanskim fašistom. Bil je poslan v internacijo v Srednjo

Besedilo sporazuma med Italijo in Jugoslavijo

Objavljamo besedilo italijansko-jugoslovanske pogodbe o dokončni ureditvi državne meje, o medsebojnem sodelovanju na gospodarskem in tehničnem sodelovanju in o skupni svobodni coni na področju med Sezano, Lipico, Bazovico in Opčinami. Pogodbo in njene priloge sta dne 10. novembra 1975 podpisala zunanja ministra Italije in Jugoslavije Mariano Rumor in Miloš Minić.

Pogodba

Pogodbeni stranki, prepričani, da miroljubno sodelovanje in dobrososedski odnosi med obema državama in njihovimi narodi odgovarjajo bistvenim interesom obeh držav;

smatrajoč, da so do sedaj sklenjeni sporazumi ustvarili ugodne pogoje za nadaljnji razvoj in krepitev njihovih medsebojnih odnosov;

prepričani, da enakopravnost med državami, odrekanje uporabe sile in dosledno spoštovanje suverenosti ozemeljske celovitosti in nedotakljivosti meja, miroljubno reševanje sporov, nevmešavanje v notranje zadeve drugih držav, spoštovanje osnovnih pravic in svoboščin, ob doslednem izpolnjevanju vseh mednarodnih obvez, predstavljajo osnovo za ohranitev miru in mednarodne varnosti, kakor tudi za razvoj prijateljskih odnosov in sodelovanje med državami;

potrjujoč svojo privrženost načelu maksimalno mogoče zaščite državljanov pripadnikov manjšin (etničnih skupin), ki izhajajo iz njihovih ustav in njihovega notranjega prava in ki jo vsaka od obeh strani uresničuje na avtonomni način, pri čemer jo vodijo prav tako načela ustanovne listine Združenih narodov, univerzalne deklaracije o človeških pravicah, konvencije o preprečevanju vseh oblik rasne diskriminacije in univerzalnih paktov o človeških pravicah;

v želji, da s to pogodbo izrazita skupno namero, da v interesu obeh držav razširita obstoječe dobrososedske odnose in miroljubno sodelovanje;

prepričani prav tako, da bo to prispevalo k utrditvi miru in varnosti v Evropi, sta se sporazumeli o naslednjem:

ČLEN 1 — Meja med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in Republiko Italijo za del, ki ni kot tak označen v mirovni pogodbi z Italijo z dne 10. februarja 1947, je v besedah opisana v prilogi I in zarisana na karti v prilogi II te pogodbe.

V primeru nesoglasja med opisom meje in karte, je merodajen dobesedni opis.

ČLEN 2 — Meja med obema državama v Tržaškem zalivu je dobesedno opisana v prilogi III in zarisana na karti v prilogi IV te pogodbe.

V primeru nesoglasja med opisom meje in karte, je merodajen dobesedni opis.

ČLEN 3 — Državljanstvo oseb, ki so dne 10. junija 1940 bile italijanski državljani in imele stalno bivališče na ozemlju navedenem v členu 21 mirovne pogodbe z Italijo z dne 10. februarja 1947, kot tudi njihovih potomcev, rojenih po 10. juniju 1940, se urejuje z zakonodajo ene ali druge strani, v skladu s tem ali se stalno bivališče teh oseb v

trenutku uveljavitve te pogodbe nahaja na ozemlju ene ali druge strani.

Osebe, ki pripadajo jugoslovanski manjšini (jugoslovanski etnični skupini), na katere se nanašajo določbe prejšnjega odstavka, se bodo lahko preselile na jugoslovansko oziroma italijansko ozemlje, pod pogoji, ki so predvideni z izmenjavo pisem v prilogi VI te pogodbe.

Kar zadeva skupna gospodinjstva, bo upoštevana volja vsakega zakonca, pri čemer pa se v primeru soglasnosti zakoncev, ne bo upoštevala morebitna različna etnična pripadnost enega ali drugega zakonca.

Mladoletni otroci bodo sledili enemu ali drugemu roditelju v skladu z določbami civilnega prava, ki se uporablja v pogledu razveze na ozemlju, kjer imajo starši stalno bivališče v trenutku uveljavitve te pogodbe.

ČLEN 4 — Obe vladi bosta čimprej sklenili sporazum o odškodnini, globalni in forfeatarni pravični in sprejemljivi za obe strani, dobrin pravic in interesov italijanskih fizičnih in pravnih oseb, na delu ozemlja, navedenem v členu 21 mirovne pogodbe z Italijo z dne 10. februarja 1947 v okviru mej Socialistične federativne republike Jugoslavije in ki so bile predmet nacionalizacije ali razlastitve ali drugih restriktivnih ukrepov jugoslovanskih vojnih, civilnih ali lokalnih oblasti, od dneva ko so jugoslovanske oborožene sile stopile na to ozemlje.

V ta namen bosta obe vladi pričeli pogajanja v roku 2 mesecev od dneva uveljavitve te pogodbe.

Pri teh pogajanjih bosta obe vladi dobrohotno proučili možnost, da se v določenem številu primerov, upravičenem, ki bodo za to zaprosili v roku, ki bo še določen, omogoči svobodno razpolaganje z zgoraj navedenimi nepremičninami, ki so že bile dane v uporabo ali upravo bližnjim sorodnikom lastnikov ali v podobnih primerih.

ČLEN 5 — V namenu, da se uredijo vprašanja s področja socialnega zavarovanja in pokojnin za osebe navedene v členu 3 te pogodbe, bosta obe strani, po možnosti čimprej sklenili sporazum o vprašanjih, ki po splošnem protokolu z dne 14. novembra 1957 niso bila že urejena s sporazumom, sklenjenim med njima istega dne.

V ta namen, bosta obe vladi pričeli pogajanja v roku 2 mesecev od dneva uveljavitve te pogodbe.

Do sklenitve sporazuma, predvidenega v prvem odstavku tega člena, se zaščita interesov oseb, ki sedaj uživajo pravico do socialnega zavarovanja ali pokojnine in na katere se nanaša člen 3 te pogodbe, zagotavlja z ukrepi, predvidenimi v prilogi IX te pogodbe.

ČLEN 6 — Obe strani potrjujeta svojo voljo, da še nadalje pospešujeta njuno gospodarsko sodelovanje pri čemer bosta posebno upoštevali izboljševanje življenjskih pogojev obmejnega prebivalstva obeh držav.

V ta namen sta istočasno sklenili sporazum o pospeševanju gospodarskega sodelovanja.

ČLEN 7 — Na dan uveljavitve te pogodbe preneha veljati londonski memorandum o soglasju z dne 5. oktobra 1954 s prilogami in to v odnosih med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in Republiko Italijo.

Vsaka stran bo o tem obvestila vlado Združenega kraljestva Velike Britanije in Sev. Irske, vlado Združenih držav Amerike in varnosti svet Organizacije združenih narodov in to v roku 30 dni od uveljavitve te pogodbe.

ČLEN 8 — V trenutku, ko preneha veljati posebni statut priložen londonskemu memorandumu o soglasju z dne 5. oktobra 1954, izjavlja vsaka stran, da bo obdržala v veljavi notranje ukrepe, ki so že bili sprejeti v okviru izvrševanja omejenega statuta in zagotovila v okviru svojega notranjega prava, da se ohrani raven zaščite pripadnikov ustreznih manjšin (ustreznih etničnih skupin), ki je predvidena z določbami posebnega statuta, ki je prenehal veljati.

ČLEN 9 — Ta pogodba bo ratificirana čim prej mogoče in bo stopila v veljavo z dnevom izmenjave ratifikacijskih listin, istočasno z danes podpisanim sporazumom o pospeševanju gospodarskega sodelovanja med obema državama.

Izmenjava ratifikacijskih listin bo v Beogradu.

Sklenjeno v Osimo (Ancona), 10. novembra 1975 v dvojnem izvorniku v francoščini.

Za vlado Republike Italije RUMOR	Za vlado SFR Jugoslavije MINIĆ
--	--------------------------------------

Sporazum o medsebojnem sodelovanju

ČLEN 1 — Vsaka stran bo namenila na svojem ozemlju zemljišča, ki so navedena v priloženem Protokolu (Priloga I) o svobodni coni, na katero bo razširjen režim blaga "Punti franchi di Trieste" v skladu z modalitetami, predvidenimi v omenjenem Protokolu.

ČLEN 2 — Obe vladi ustanovita Stalno mešano komisijo za vodno gospodarstvo z nalogo proučevati vse probleme voda, ki so skupnega interesa in predlagati odgovarjajoče rešitve, da bi zagotovili izboljšanje oskrbe z vodo in električnim tokom glede na obveznosti, ki izhajajo iz sporazumov in pogodb, sklenjenih med obema stranema.

Obe vladi bosta v najkrajšem roku sklenili sporazum, s katerim bo urejena sestava, pristojnost in poslovnik komisije.

ČLEN 3 — Obe vladi dajeta poseben pomen ureditvi porečij Soče, Idrije in Timave ter njihovega izkoriščanja za proizvodnjo električne energije, namakanje in druge namene, brez škode za obveznosti, ki izhajajo iz sporazumov in pogodb med obema stranema.

Obe vladi bosta pripravili svojim odgovarjajočim gospodarskim organizacijam, naj sodelujejo na osnovi skupnih vlaganj ("joint ventures") pri skupni izgraditvi in izkoriščanju naprav za proizvodnjo električne energije.

V okviru tega sodelovanja predstavlja poseben interes izgradnja jezna na Soči pri Solkanu in postavitev hidroenergetske naprave.

Če bi se izkazalo, da izgradnja te naprave ne bi bila opravičljiva iz tehničnih in ekonomskih razlogov, se bo na osnovi skupnih vlaganj ("joint ventures") zgradila na jugoslovanskem ozemlju za izboljšanje režima voda Soče in namakanje zemljišč na italijanskem ozemlju južno od Gorice. V roku 1 leta od dneva uveljavitve tega sporazuma se bo odločilo o možnosti izgradnje hidroenergetske naprave, nakar se bo v najkrajšem roku začelo z operativno fazo.

Raziskala se bo tudi možnost reguliranja in akumuliranja voda Glinščice in njene uporabe za tržaško gospodarstvo.

ČLEN 4 — Obe strani se obvezujeta financirati, vsaka za del, ki se nanaša na njeno ozemlje, proučevanja, potrebna za oceno tehnične in ekonomske upravičljivosti ter možnosti izgraditve plovne poti Tržič - Gorica - Ljubljana in njene povezave z mrežo plovnih poti srednje Evrope in s Črnim morjem. Za koordiniranje teh proučevanj bo ustanovljena mešana komisija.

ČLEN 5 — Za olajšanje cestnega prometa bosta obe strani povezali avtocesto Benetke - Trst - Gorica - Trbiž s cestami Nova Gorica - Postojna - Ljubljana, Fernetiči - Postojna in Hrpelje - Kozina - Reka.

Obe strani bosta tudi proučili vse možnosti izboljšanja obmejnega prometa, zlasti na turističnih področjih in se bosta dogovarjali glede ukrepov, ki naj se sprejmejo.

ČLEN 6 — Za zagotovitev neposredne cestne zveze med jugoslovanskim področjem Brd in Solkana bo italijanska vlada v roku 2 let od dneva uveljavitve tega sporazuma izgradila asfaltirano avtomobilsko cesto po indikativni trasi, ki izhaja iz karte, priložene temu sporazumu (Priloga II). Mešana jugoslovansko - italijanska komisija bo obvezana izdelati tehnični projekt del in pripraviti pravilnik o uporabi omenjene ceste.

Skladno z modalitetami, ki bodo dogovorjene med policijskimi in carinskimi organi dveh držav, bo omenjena cesta odprta za prost jugoslovanski civilni tranzit brez zadrževanja na italijanskem ozemlju. Odgovornosti za kontrolo prometa na omenjeni cesti bodo zaupane pristojnim jugoslovanskim oblastem, skladno s formalnostmi in pogoji, ki bodo sporazumno določeni med pristojnimi jugoslovanskimi in italijanskimi organi.

Režim, ki je predviden s 3. odstavkom

tega člena, je določen za razdobje 25 let, ki se bo mblče podaljševal za obdobja 10 let, razen v primeru odpovedi 2 leti pred iztekom kateregakoli obdobja.

Mešana komisija, omenjena v drugem odstavku tega člena, bo imela tudi nalogo proučiti tehnični projekt, ki se nanaša na cesto, ki bo zgrajena na jugoslovanskem ozemlju za povezavo vasi Ravne in Kambreško, po pogojih določenih v Prilogi III.

ČLEN 7 — Obe strani bosta spodbujali stalno in tesno sodelovanje med pristanišči Severnega Jadrana, da bi se na racionalen in koordiniran način s specializacijo in drugimi oblikami sodelovanja dosegla izboljšava naprav in opreme teh pristanišč, povečanje njihove zmogljivosti, zmanjšanje stroškov poslovanja in skladno povečala njihova konkurenčna sposobnost za oskrbovanje tretjih držav.

V tem cilju bosta obe strani priporočili zainteresiranim pristaniškim ustanovam, naj čimprej izdelajo konkretne programe sodelovanja.

ČLEN 8 — Obe strani bosta sodelovali, tudi z udeležbo zainteresiranih lokalnih organov, na področju zaščite Jadranskega morja od onesnaženja in na področju problemov okolja.

ČLEN 9 — Obe strani bosta skupaj pristopili k izdelavi potrebnih študij za izboljšanje ekonomskega sodelovanja na obmejnem območju.

Protokol o svobodni coni

ČLEN 1 — Zemljišča, ki so namenjena svobodni coni (v nadaljnjem besedilu Cona) v skladu s členom 1 Sporazuma o pospeševanju gospodarskega sodelovanja med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in Republiko Italijo, so znotraj sledečih meja:

— na jugoslovanskem ozemlju med železniško progo Sežana - državna meja, samo državno mejo in cesto Bazovica - Lipica - Sežana:

— na italijanskem ozemlju med železniško progo od državne meje do križišča s cesto Fernetiči - Opčine, cesto Opčine - Bazovica, cesto Bazovica - državna meja in samo državno mejo.

Točno konfiguracijo ozemlja znotraj teh meja, namenjenih Coni, bo določila Mešana jugoslovansko - italijanska komisija, ki bo imenovana v roku dveh mesecev od dneva, ko ta Protokol stopi v veljavo.

Na obravnavanem ozemlju se bo uporabljal režim "Punti franchi di Trieste" po modalitetah, določenih s tem protokolom.

Z gornjimi določbami se ne posega v državno mejo med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in Republiko Italijo.

ČLEN 2 — V okviru Cone se bodo lahko opravljale, brez vseh restrikcij, davčnih in carinskih obvez, vse operacije povezane z vstopom in izstopom materialov in blaga njihovega uskladiščenja, komercializacije, manipulacije in predelave, vključno predelavo industrijskega značaja.

ČLEN 10 — Obe strani izražata skupen interes za hitrejši razvoj ekonomskih odnosov, zlasti po poti dolgoročne industrijske kooperacije v vseh oblikah, vključno "joint ventures", razvijanja širšega sodelovanja na področju izmenjave tehnologije, izvrševanja skupnih raziskav in izkoriščanja osnovnih gospodarskih bogastev in energetskih virov.

V okviru veljavne zakonodaje sta tudi zainteresirani za izdelavo dolgoročnih programov in racionalnega izkoriščanja kmetijskih virov.

V zgoraj navedenem okviru bosta obe strani spodbujali sporazume med jugoslovanskimi in italijanskimi gospodarskimi organizacijami, zlasti na sledečih področjih:

- elektro - energija;
- nafta in prirodni plin;
- metalne in nemetalne rude ter zlasti cepljive snovi;
- les in celuloza.

To sodelovanje se bo vršilo na osnovi posebnih sporazumov v okviru mešanega medvladnega odbora za gospodarsko, znanstveno in tehnično sodelovanje.

ČLEN 11 — Ta sporazum bo ratificiran v čim krajšem roku in bo uveljavljen na dan izmenjave ratifikacijskih listin istočasno z danes podpisano pogodbo med obema državama. Izmenjava ratifikacijskih listin se bo izvršila v Beogradu.

V Cono vnešeno blago, ki je po poreklu iz drugih držav, razen iz Socialistične federativne republike Jugoslavije in Republike Italije, se bo smatralo, kot da se nahaja izven jugoslovanskega in italijanskega carinskega ozemlja; če isto prihaja iz notranjosti teh ozemelj, se smatra, kot da je dokončno izvoženo iz Socialistične federativne republike Jugoslavije oziroma Republike Italije.

Blago dveh držav, ali tisto, ki je ocarinjeno v teh državah in vnešeno v Cono, se bo v carinskem pogledu smatralo za dokončno izvoženo, razen če ne bo blago, na zahtevo zainteresiranih, dano pod stalno carinsko in davčno kontrolo, da bi ohranilo svojo nacionalnost.

Naftni proizvodi in goriva nasploh, namenjeni potrošnji v industrijskih obratih, lociranih v Coni, so osvobojeni plačila carine in drugih mejnih dajatev, če so inozemski, in italijanskih davkov na proizvodnjo, če so italijanski oziroma odgovarjajočih jugoslovanskih davkov, če so jugoslovanski.

Električna energija, uporabljena v zgoraj omenjenih obratih, je prav tako osvobojena plačila prometnega davka.

Poseben davčni in carinski režim Cone se ne uporablja:

- a) za blago, ki je po poreklu iz drugih držav razen pogodbenih strani, ki se uporabi in potroši znotraj Cone, z izjemo tistega, kar je predvideno za naftne proizvode, gorivo in električno energijo;
- b) za gradbeni in instalacijski material ter za pohištvo.

Carina za blago, katerega vstop v Cono je podvržen plačilu carine, se le-ta plača carinskem organom države, na katere ozemlje je blago vnešeno.

ČLEN 3 — Blago, katerega vstop v Cono ni dovoljen, in predelovalne dejavnosti, ki jih ni dovoljeno izvajati v Coni, bo določila Mešana jugoslovansko-italijanska komisija, navedena v členu 1 tega protokola.

Mešani odbor, naveden v členu 7, bo kljub temu lahko odločal v izjemah tega določila, potem ko bo predhodno dobil mnenje odgovornih organov dveh držav.

ČLEN 4 — Za blago, za katerega se pri vstopu v Cono zahteva stalna carinska in davčna kontrola, če je namenjeno za izvoz v Socialistično federativno republiko Jugoslavijo ali v Evropsko gospodarsko skupnost, se bodo respektivno uporabljala carinska določila Socialistične federativne republike Jugoslavije, oz. določbe "Punti franchi di Trieste" v pogledu prometa blaga, uskladiščenja, manipulacije in predelave blaga, vključujoč tudi jugoslovanske ali italijanske predpise o kontroli in preprečevanju prekrškov.

Za blago, za katerega se pri vstopu v Cono ne zahteva stalna carinska in davčna kontrola, zato ker je namenjeno drugim državam razen Socialistične federativne republike Jugoslavije ali Evropske gospodarske skupnosti, se bodo uporabljali predpisi države, na katere ozemlju se nahaja obrat, v katerega se vnaša omenjeno blago.

Za preprečevanje nedovoljenih dejavnosti, tihotapstva in drugih kaznivih dejanj, bo vsaka država uporabljala svojo zakonodajo na delu Cone, ki se nahaja na njenem ozemlju. Pri preprečevanju omenjenih dejavnosti si bosta oblasti obeh strani medsebojno pomagali.

ČLEN 5 — V pogledu delovnih odnosov in deviznih ter davčnih vprašanj, ki se nanašajo na obrate, locirane v Coni, se bo uporabljala zakonodaja države, v kateri se nahaja sedež podjetja, kateremu pripada določeni obrat.

Nadzor glede spoštovanja veljavnih predpisov na omenjenih področjih spada v pristojnost organov države, katere zakonodaja se uporablja.

ČLEN 6 — Stvarne pravice na nepremičninah, ki se nahajajo v Coni, bodo urejene z zakonodajo države, na katere ozemlju se nepremičnine nahajajo.

Pravice glede premičnim so podvržene zakonodaji države, v kateri ima sedež podjetje, kateremu pripada določeni obrat.

ČLEN 7 — Cono upravlja mešani jugoslovansko - italijanski odbor, ki ga sestavljajo trije predstavniki "ENTE Zona Industriale di Trieste" in odgovarjajoča jugoslovanska organizacija v okviru njihovih obojestranskih pristojnosti.

ČLEN 8 — Obe vladi bosta olajšali uresničitev Cone s tem, da bosta vsaka na svojem ozemlju podvzeli vse ukrepe in svoje pristojnosti, tako da bi odgovorni organi zagotovili Coni oskrbo z vodo,

električno energijo in plinom, kot tudi telekomunikacije in povezovanje cest in železnice Cone z državnimi prometnimi zvezami.

ČLEN 9 — Državljeni obeh pogodbenih strani imajo iste pravice do zaposlitve v obstoječih obratih v Coni.

ČLEN 10 — Gibanje oseb znotraj Cone preko državne jugoslovansko - italijanske meje, je svobodno.

ČLEN 11 — Dodatne odredbe, potrebne za delovanje Cone, bodo določene s posebnimi akti.

ČLEN 12 — Znotraj Cone sta slovenski in italijanski jezik enakopravna. Način nujne uporabe bo določil mešani jugoslovansko - italijanski odbor, predviden v členu 7 tega Protokola.

ČLEN 13 — Za vprašanja, ki niso urejena s tem Protokolom in njegovimi dodatnimi določbami, se uporablja državna zakonodaja dotičnih ozemelj.

ČLEN 14 — Ta Protokol bo veljaven 30 let od datuma uveljavitve in se bo molče podaljševal za obdobje petih let.

Vsaka pogodbeni stran lahko prekine ta Protokol po izteku dobe tridesetih let, s tem, da drugo stran o tem obvesti tri leta vnaprej. Kolikor se Protokol podaljša, ga lahko vsaka stran odpove po izteku dobe petih let s tem, da predhodno obvesti drugo stran najmanj eno leto pred iztekom.

Zakonski predlog KPI za novo ureditev srednje šole

Zanimanje za vprašanja višje srednje šole se je v zadnjem času vidno povečalo. K temu je pripomogla tudi razprava, ki se nadaljuje v parlamentu. Razne politične sile so izdelale predloge za preureditev višje srednje šole. KPI je že 14. junija 1972 predložila zadevni zakonski predlog.

I. del - Splošna pravila

ČLEN 1 — Višja šola druge stopnje je dostopna vsem, ki so dosegli diplomu nižje srednje šole. Razdeljena je v dvoletni in triletni tečaj ter je po značaju in strukturi enotna, nadomešča zato vse različne in med sabo ločene študijske smeri, ki jih veljavni zakoni predvidevajo po nižji srednji šoli.

ČLEN 2 — Namen višje srednje šole druge stopnje je razširiti in poglobiti osnovno kulturo, pospeševati razvoj kritičnih sposobnosti, omogočiti pridobitev delovnih in raziskovalnih metod, ki naj omogočijo permanentno rast kulturnega in strokovnega izgrajevanja, in razvijajo zavest demokratičnih pravic državljanov in njihovega uveljavljanja tudi v šoli.

Da bi dosegli cilje, ki so navedeni v pričujočem členu, so vsi zavodi za višje drugostopenjsko izobraževanje opremljeni s knjižnicami, znanstvenimi kabinetami, laboratoriji. Na ta način bo postalo temelj formativnega procesa nenehno razmerje med teorijo in prakso ter stvarno, eksperimentalno preverjanje pridobljenega znanja.

ČLEN 3 — Obiskovanje prvega bienija višje šole druge stopnje je obvezno in brezplačno. Že v prvem bieniju nudi višja srednja šola druge stopnje splošno izobrazbo, ki naj omogoči dosego prve usposobitvene ravni za vključitev v delovni proces, in prireja za vse državljane izpopolnjevalne tečaje, tečaje za zopetno usposobitev in posodobitev znanja.

ČLEN 4 — Šolska dejavnost se skozi ves kvinkvenij členi v tri osnovne momente, ki pripomorejo k skladnemu razvoju formativnega procesa:

- osnovne dejavnosti, ki so skupne vsem dijakom;
- izbirne dejavnosti;
- raziskovalne, študijske in delovne dejavnosti, katerih pobudniki so dijaki in jih le-ti samostojno vodijo.

ČLEN 5 — Da bi zadostili nalogam, ki so navedene v členu 2, in organizirali dejavnosti, o katerih je govora v členih 3 in 4, delujejo zavodi za višje drugostopenjsko izobraževanje v tesni zvezi z volilnimi teritorialnimi ustanovami, z deželno ustanovo, s sindikalnimi organizacijami delavcev ter drugimi kulturnimi žarišči in raziskovalnimi centri.

ČLEN 6 — Dežele so dolžne ustanoviti tečaje za specializacijo, katerih namen je zagotoviti povezavo med šolskim oblikovanjem in formativno ter strokovno dejavnostjo, v okviru lastnih pristojnosti na področju strokovnega izobraževanja v skladu s členi 117 in 118 Ustave tudi na zavodih za drugostopenjsko izobraževanje in v sodelovanju z njimi, ob pomoči sindikalnih organizacij delavcev.

Omenjeni tečaji so predvideni tako na koncu bienija kot sledečega trienija tudi za zopetno usposabljanje, posodobljanje znanja, izpopolnjevanje in pretvarjanje poklicnega profila delavcev.

V ta namen prevzamejo dežele vse tehnične naprave in učne pripomočke, ki pripadajo ustanovam za strokovno izobraževanje odvisnih trenutno od ministrstva za delo in javno skrbstvo ali od drugih ministrstev. Deželam se dodelijo vsa finančna sredstva, ki so v državnem proračunu pod katerokoli oznako vpisana za strokovno izobraževanje.

ČLEN 7 — Dežele pripravijo za letno dobo, v okviru deželnega razvojnega načrta in načrtov za sektorialno poseganje

celovit program v zvezi z ustanovitvijo, organizacijo in ozemeljsko razmestitvijo zavodov za drugostopenjsko izobraževanje.

Načrti, o katerih je govora v gornjem odstavku, določajo razsežnost šolskih okrajev, tako da se zagotovi vsem prebivalcem posameznega področja najširša možnost, da obiskujejo šolo.

Deželni načrti se pošljejo do konca meseca februarja ministrstvu za javno vzgojo, ki primerja posamezne zahteve in oceni potrebno množino sredstev, se posvetuje z meddeželno komisijo, o kateri je govora v čl. 13 zakona št. 81 iz leta 1970 in na osnovi soglasnega mnenja parlamentarnih komisij določi do 31. maja ustrezne naložbe in njihovo deželno porazdelitev.

Realizacija tako določenega načrta je zaupana, na ozemlju, za katerega so pristojne, deželam, ki ga uresničujejo preko občin okrajev, določenih v smislu drugega odstavka pričujočega člena.

Dežele poskrbijo za uskladitev omenjenih načrtov in programov, ki so jih določile v okviru svojih pristojnosti v zvezi s šolsko pomočjo v skladu s členi 117 in 118 Ustave. Načrti se nanašajo na razne usluge, (prevozi, menze, dijaški domovi itd.), da bi zagotovili vsem pogoje za uspešno šolanje.

ČLEN 8 — Na višjih zavodih za drugostopenjsko izobraževanje se ustanovijo odseki za popoldansko in večerno šolanje delavcev. Pri upravljanju takih odsekov sodelujejo predstavniki sindikalnih organizacij delavcev.

Z namenom, da bi podprli delavce, ki želijo nadaljevati prekinjen študij, organizirajo zavodi za drugostopenjsko izobraževanje, v sodelovanju z deželami, tečaje za posodobitev in dopolnitev osnovne izobrazbe.

ČLEN 9 — V zavodih za drugostopenjsko izobraževanje sestavlja vsak razred po največ 25 dijakov. Na popoldanskih in večernih tečajih, o katerih je govora v čl. 8, je lahko v posameznem razredu po največ 15 dijakov.

ČLEN 10 — Dijaki vsakega posameznega zavoda imajo pravico, da se zbirajo na zborovanjih, da ustanavljajo kolektive in študijske skupine, izdajajo tiskovine, širijo publikacije, o katerih menijo, da so koristne za njihovo kulturno rast in oblikovanje njihove državljanske zavesti. V tem okviru dijaki določajo delovni načrt dejavnosti, omenjenih v členu 4 c).

Dijaki se lahko zbirajo v skupine in skupščine, manje lahko vabijo tudi osebe, ki so izven šole.

Knjižnice, učni pripomočki, laboratoriji, znanstveni kabineti in vsi šolski prostori so na razpolago za te dejavnosti dijakom in državljanom, ki obiskujejo tečaje, o katerih je govora v členih 6 in 8.

ČLEN 11 — Za upravljanje zavoda in zagotovitev pravic vseh, ki obiskujejo šolo, za smotno uporabo prostorov in naprav se za letno dobo ustanovi koordinacijska komisija, ki jo sestavljajo: 5 profesorjev, 2 predstavnika pomožnega osebja, ki ju to izvoli, 5 dijakov, ki jih izvoli skupščina dijakov, 3 predstavniki občin okraja, določenega v smislu 2. odstavka 7. člena pričujočega zakona, v okviru katerega se nahaja zavod, 3 predstavniki, ki jih določijo teritorialne sindikalne organizacije. Omenjena komisija prevzame vse naloge, za katere je trenutno pristojen ravnatelj. Komisija izvoli med svojimi člani predsednika in štiričlanski odbor.

Nobena odločitev komisije ali odbora ne sme biti v nasprotju s pravicami dijakov in avtonomijo skupščin, kot predvideva člen 10.

Za upravno vodenje zavoda se ustanovi funkcija upravnega ravnatelja. Ta sodeluje pri delu komisije s posvetovalnim glasom, vodi upravne posle na zavodu, predlaga na začetku in na koncu vsakega šolskega leta proračun in obračun koordinacijski komisiji. Ta jo pošlje s svojimi pripombami deželi in občinam okraja, o katerih je govora v čl. 7 odst. 2.

II. del — Pravica do študija

ČLEN 12 — Da bi lahko vsi državljani resnično uživali pravico do študija in da bi premagali družbeno in gospodarsko pogojenost, ki sta še danes prisotni, se podvzamejo naslednji ukrepi:

- Odprava vsakršnih pristojbin in davkov, ki so v breme študirajočih;
- Brezplačna oskrba z učbeniki in drugo opremo v obveznem dvoletnem pasu;
- Organizacija uslug (menze, stanovanja, prevozi) posebno z ozirom na dijake, ki stanujejo v krajih oddaljenih od šole.

d) Štipendije za dijake, ki redno obiskujejo šolo in so sinovi mezdnih delavcev ali pa živijo v težkih gmotnih razmerah.

Prednost pri uresničevanju naštetih ukrepov imajo posegi, ki merijo na zagotovitev možnosti, da vsi državljani dopolnijo obveznošolski pas.

Dežele poskrbijo za uresničitev točk b), c) in d) prvega odst. pričujočega člena v okviru svoje kompetence v zvezi s podporno dejavnostjo kakor določata člena 117 in 118 Ustave.

Dežele poskrbijo tudi, da se ob upoštevanju posebnih družbenih in gospodarskih razmer določijo oblika in načela za porazdelitev štipendij, o katerih je govora v točki d)

ČLEN 13 — Študentje-delavci, ki obiskujejo tečaje, o katerih je govora v členu 8 imajo pravico do 6-urnega delavnika za skupno največ 30 ur tedensko, ne da bi utrpeli izgube pri plači.

Študentje-delavci imajo pravico do izrednega enomesečnega dopusta s polno plačo ob zaključku šolskega leta. Boljše pogoje lahko določijo posamezne delovne pogodbe.

III. del - Organizacija študija in programi

ČLEN 14 — Enotna priprava za vse dijake meri na zagotovitev osnovnih in neogibno potrebnih analitičnih, komunikacijskih in izraznih sposobnosti (sposobnost jezikovnega izražanja, logičnega in matematičnega sklepanja), na razvoj kritičnega spoznavanja družbene stvarnosti, njenega zgodovinskega razvoja in njenih sodobnih plati, na poglobljanje in utrjevanje znanstvenih osnov, na katerih sloni spoznavanje narave, okolja in človekovih dejavnosti, ki okolje preoblikujejo s pomočjo praktičnih izsledkov tehnike.

Študij tehnologije terja laboratorijsko prakso, da bi dijaki obvladali ne le znanstvene osnove tehnoloških procesov, temveč tudi odgovarjajočo metodologijo in bili seznanjeni, na področjih, ki jih sami izberejo, s specifičnimi aplikativnimi postopki. Na ta način bo že na koncu bienija mogoče doseči prvo usposobitveno raven za vključitev v delovno dejavnost.

ČLEN 15 — Programska usmeritev, ki jo omenja čl. 14, tvori temeljno učno os tako v bieniju kot v trieniju. V slednjem doživi globlji in bolj razčlenjen razvoj proučevanje filozofske in znanstvene misli.

V sledečem trieniju dopolnjujejo osnovno izborzbo izbirne discipline, ki osnovno znanje poglobljajo in širijo v določene smeri. Izbirne discipline tvorijo naslednja študijska področja:

- področje matematičnih, fizičnih, kemičnih in bioloških ved;
- področje družbenih, političnih in ekonomskih ved;
- področje zgodovinskih in filozofskih ved;
- področje umetnosti.

V ta namen se po bieniju vrše pripravljalni in usmerjevalni tečaji v vidiku izbir v naslednjem trieniju.

Tudi pri študiju izbirnih disciplin zagotavlja stalno enotnost teoretičnega in praktičnega momenta študij tehnologije in odgovarjajoča laboratorijska praksa na določenem področju tehnične specializacije. V vsakem šolskem centru morajo biti zastopana vsa zgoraj navedena izbirna področja.

Sestava razredov je za vses čas študija taka, da so v vsakem izmed njih prisotni dijaki iz različnih izbirnih področij.

ČLEN 16 — Pri izvajanju programov tako temeljnih kot izbirnih disciplin v okviru skupnih usmerjevalnih silnic, o katerih je govora v naslednjem 22. členu, je treba uveljaviti s pomočjo meddisciplinske metode, in ovrednotenjem kolektivov, študijskih skupin in seminarske dejavnosti kritično poglobljanje določenih problemov in skupin problemov, ki se izberejo z neposrednim posvetovanjem med dijaki in profesorji. V ta namen se uvedejo periodični sestanki vseh dijakov in profesorjev posameznega razreda, da bi določili študijski načrt in preverjali njegovo uresničevanje.

ČLEN 17 — Na področjih državnega ozemlja, kjer prebivajo manjšine, katerih materni jezik ni italijanščina, je študij jezika in kulture posameznih manjšin v polni meri ovrednoten v okviru poučevanja.

ČLEN 18 — Urnik pripravljalnih tečajev bienija, o katerih je govora v tretjem odst. čl. 15 in urnik izbirnih disciplin v trieniju sta določena tako, da se omogoči dijakom vse večja udeležba pri izbirnih dejavnostih.

V zadnjem letu je študij posvečen pretežno izbirnim disciplinam in povezavi s poklicem, ki ga je dijak izbral.

Dovoljeno je — preko posebnih dopolnilnih tečajev — spremeniti izbirno področje, ravnotako je dovoljena izbira posameznih predmetov, ki pripadajo drugačnemu izbirnemu področju od tistega, za katerega se je dijak odločil. Dijak mora o tej svoji nameri obvestiti profesorje in s se z njimi posvetovati. Morebitna zavrnitev študijskega načrta, ki ga je dijak predložil, mora biti stvarno utemeljena.

ČLEN 19 — V okviru samostojnih dejavnosti, o katerih je govora v členu 4, lahko dijaki zaprosijo zavod, naj uvede pouk disciplin, ki niso obsežene med onimi, ki tvorijo temeljne ali izbirne predmete in se poučujejo na zavodu. Če to zaprosi najmanj 15 dijakov, ki pripadajo tudi različnim razredom, šola poskrbi za organizacijo ustreznih tečajev.

ČLEN 20 — V okviru samostojnih dejavnosti, o katerih je govora v čl. 4, dijaki ali skupine dijakov lahko zahtevajo uvedbo neobveznih tečajev verouka, ki jih organizirajo in vodijo katoliška cerkev ali druge veroizpovedi.

Koordinacijski odbor, o katerem je govora v čl. 11 poskrbi za uvedbo tečajev verouka sporazumno s predstavniki odgovarjajočih veroizpovedi, in jih pooblasti za njihovo uresničevanje.

ČLEN 21 — Za ves čas študija se vrši pouk telovadbe pod zdravniškim nadzorstvom.

Z namenom, da bi zagotovili potrebne higienske pogoje v šolskem delovnem okolju, da bi se vršilo resnično zdravniško nadzorstvo nad vsemi, ki tako ali drugače obiskujejo šolo, vzpostavi koordinacijski odbor, o katerem je govora v čl. 11, tesno sodelovanje s krajevnimi zdravstvenimi ustanovami.

ČLEN 22 — V roku 6 mesecev ob objave pričujočega zakona mora posebna komisija določiti splošne obrise programov posameznih disciplin (temeljnih in izbirnih) in odgovarjajoče urnike. Komisija je tako sestavljena: predseduje ji minister ali od njega pooblaščen podtajnik, tvori jo 20 poslancev in senatorjev, ki jih določajo parlamentarne skupine in imenujeta predsednika poslanske zbornice in senata. Poslanci in senatorji lahko pritegnejo k sodelovanju še 20 strokovnjakov.

Splošne programske norme, ki jih določi komisija, so le usmerjevalnega značaja in v vsakem primeru ne omejujejo svobode poučevanja, raziskovanja in eksperimentiranja.

Komisija, o kateri je govora v 1. odst. pričujočega člena, ima poleg naštetih še naslednje naloge:

a) Biti mora pobudnica množičnega eksperimentiranja novih učnih prijemov in novih učnih programov v najširšem sodelovanju s profesorji, dijaki, univerzitetnimi in raziskovalnimi centri, krajevnimi ustanovami in sindikalnimi organizacijami.

b) Usmerjati mora reorganizacijo nameščanja učnega osebja ob upoštevanju medpredmetnega in skupinskega značaja pouka, potrebe po posodobitvi znanja in zopetni usposobitvi zaposlenega osebja, potrebe po novem osebju, bodisi zaradi zmanjšane števila učencev v posameznem razredu, bodisi zaradi uvedbe pouka novih predmetov.

c) Oblikovati mora predloge za formalno in programsko preureditev šole prve stopnje in drugostopenjske nižje šole, upoštevajoč tudi možnost, da se spremeni obsežna razdelitev v cikluse in možnost, da se starost, potrebna za vpis v prvi razred osnove šole zniža na 5. leto. V tovrstnih predlogih bo zajamčena enotnost pouka in skladna povezanost med programi prvega bienija višje šole druge stopnje in programi nižje šole druge stopnje.

d) Preveriti mora pogoje, ki so potrebni, da prevzamejo dežele upravno vodstvo višjih zavodov za drustopenjsko izobraževanje, razen kar se tiče razmerja z učnim in neučnim osebjem, in upoštevati, da bodo dežele poskrbele za to preko občin šolskih okrajev, o katerih je govora v čl. 7 odst. 2.

Mandatna doba komisije traja tri leta. Za časa trajanja in na zaključku svojega dela predloži parlamentu in deželnim svetom zbornik z vsebino razprav in morebitnimi predlogi za spremembo pričujočega zakona.

IV. del - Načela za ocenjevanje in državni izpit

ČLEN 23 — Za prestop v naslednji letnik zadostuje globalna, motivirana ocena, ki upošteva vse opravljeno delo, vključno svobodne dejavnosti, s katerimi se je dijak ukvarjal med šolskim letom.

Prvi bienij tvori enoten cikel. Samo posebne in res izjemne okoliščine lahko botrujejo odločitvi, da dijak ponavlja prvi letnik.

Odpravljeni so popravni izpiti. V drugem delu šolskega leta se vršijo dopolnilni tečaji iz različnih predmetov, dostopni so vsem dijakom, ki potrebujejo ustrežnejšo pripravo.

ČLEN 24 — Na zaključku bienija dijak doseže diplomu, ki izpričuje izpolnitev šolskih obveznosti in dosego prve ravni strokovne usposobitve, in omogoča vstop v trienij.

Pouk na višji šoli druge stopnje se zaključi z javnim izpitom-kolokvijem dijaka s svojimi profesorji. Razgovor obsega snov, ki jo je dijak sam izbral in se neposredno nanaša predvsem na izbirno področje, za katero je dijak optiral, in na odgovarjajočo poklicno izbiro.

Z namenom, da se zagotovi pravna vrednost diplome, predseduje proforskemu zboru zunanji predsednik, izbran med univerzitetnimi profesorji. Imenuje ga minister za javno vzgojo.

Izpit-kolokvij, o katerem je govora v drugem odst. pričujočega člena, ima vrednost državnega izpita in omogoča študij na univerzi. Diploma izpričuje dosego druge usposobitvene ravni, v stroki, ki jo je dijak izbral.

V pričakovanju, da se uresniči ustavna določba o normah, ki urejajo paritetičnost, se na višjih zavodih za drugostopenjsko izobraževanje, ki so izenačeni ali pravno priznani, vrši državni izpit pred komisijo, ki jo sestavljajo profesorji državnih šol, predsednik, imenovan od ministra za javno vzgojo, in interni profesor.

V. del - Finančna določila

ČLEN 25 — V finančnem letu, v teku katerega stopi v veljavo pričujoči zakon, je zakladni minister pooblaščen, da z lastnim odlokom ustrezno spremeni proračunsko stanje, bodisi v zvezi s proračunom za javno šolstvo, kjer se združijo pod en sam naslov sredstva, ki se danes delijo med različne vrste višjih šol 2. stopnje, bodisi v zvezi z ustanovitvijo posebnega deželnega sklada.

ČLEN 26 — Spričo ureditve, ki jo določa pričujoči zakon, se vsote, ki jih je treba vpisati v proračunsko stanje ministrstva za javno vzgojo v okviru drugega razvojnega načrta šolstva, tako porazdelijo:

a) za uresničitev določb člena 8:

za leto 1973 - 25 milijard
za leto 1974 - 25 milijard
za leto 1975 - 30 milijard
za leto 1976 - 30 milijard
za leto 1977 - 30 milijard

b) za stroške komisije, o kateri je govora v členu 22, so vpisane v proračunsko stanje za javno vzgojo naslednje vsote:

1973: 55 milijonov
1974: 55 milijonov
1975: 30 milijonov

ČLEN 27 — Za finansiranje eksperimentiranja, za preverjanje in širjenje njegovih rezultatov so vpisane v proračunsko stanje ministrstva za javno vzgojo naslednje vsote:

1973: 90 milijard
1974: 120 milijard
1975: 130 milijard
1976: 130 milijard
1977: 130 milijard

ČLEN 28 — Deželam so podeljene, za uresničitev načrtov, o katerih je govora v čl. 7 pričujočega zakona, na podlagi porazdelitve predvidene v 3. odst. istega člena, naslednje vsote:

za leto 1973 - 200 milijard
za leto 1974 - 230 milijard
za leto 1975 - 260 milijard
za leto 1976 - 270 milijard
za leto 1977 - 280 milijard

VI del - Prehodna in končna določila

ČLEN 30 — Začeni s prvim šolskim letom po objavi pričujočega zakona se ukinejo in zamenjajo s prvim razredom nove višje šole druge stopnje 4. razred višje klasične gimnazije, prvi razred znanstvenega liceja, umetnostnega liceja, tehničnega zavoda, strokovnega zavoda in učiteljskega. V naslednjih letih se postopoma ukinejo ostali razredi naštetih zavodov.

Določbe, o katerih je govora v členu 9 stopijo v veljavo za prvi razred nove višje šole druge stopnje začeni s šolskim letom, v katerem stopi v veljavo pričujoči zakon, in se v naslednjih letih postopoma raztegnejo na ostale razrede.

ČLEN 31 — Zakon stopi v veljavo v prvem šolskem letu po objavi v uradnem listu.

ČLEN 32 — Razveljavljena so vsa določila v nasprotju s pričujočim zakonom.

Georgij Dimitrov: Fašizem in delavski razred

IV.

Naši tovariši v Nemčiji so dolgo podcenjevali užaljeno narodno zavest in upor proti Versaillesu, gledali lahkomišelnost na omahovanje kmetov in drobne buržoazije, zakasneli s programom socialne in narodne osvoboditve, ko pa so s tem programom prišli na dan, ga niso znali prilagoditi stvarnim potrebam in ravni množic, da, niti široko popularizirati ga niso znali med njimi.

Razvijanje množičnega boja, ki je bilo potrebno v vrsti dežel, je bilo zamenjano z jalovim **teoretiziranjem** o značaju fašizma v "splošnem" in s **sektaško ozkostjo** v postavljanju in reševanju aktualnih političnih nalog partije.

Tovariši, ne govorimo o vzrokih zmage fašizma, ne kažemo na zgodovinsko odgovornost socialne demokracije za poraz delavskega razreda, ne govorimo niti o svojih lastnih napakah v boju proti fašizmu le zato, ker hočemo razgredbi preteklot. Nismo zgodovinarji, ločeni od življenja, smo borbeni aktivisti delavskega razreda, dolžni odgovoriti na vprašanje, ki muči milijone delavcev: ali je kako sredstvo, s katerim se da preprečiti fašizem? Tem milijonom delavcev odgovorjamo: tovariši, da se mu zagraditi pot. Vsekakor. To je odvisno od nas samih: od delavcev, kmetov, od vsega delovnega ljudstva!

Preprečevanje zmage fašizma je odvisno **predvsem** od bojne aktivnosti delavskega razreda samega, od strnitve njegovih sil v enotno borbeno armado zoper ofenzivo kapitalizma in fašizma. Ko bi postal proletarijat enoten v svojem boju, bi uničeval vpliv fašizma na kmete, na drbno mestno buržoazijo, na mladino in izobražence, delno bi jih nevtraliziral, delno pritegnil k sebi.

Drugič je to odvisno od krepke revolucionarne partije, ki parvilno vodi boj delovnih množic zoper fašizem. Partija, ki načrtno kliče delavce, naj popuščajo pred fašizmom, partija, ki dopušča, da si fašistična buržoazija utrdi pozicije - taka partija mora privedi delavce nujno v poraz.

Tretjič je to odvisno od pravilne politike delavskega razreda do kmetov in malomeščanskih množic. Te množice moramo jemati takšne, kakršne so, ne pa kakršne bi radi videli mi. Samo v boju se bodo osvobodile svojih dvomov in omahovanj, samo s potrpežljivim odnosom do njihovih nihanj in s politično pomočjo proletariata se bodo dvignile na višjo stopnjo revolucionarne zavesti in aktivnosti.

Četrtič je to odvisno od čuječnosti in pravočasnih akcij revolucionarnega proletariata. Ne pustimo fašizmu, da nas presepeča, ne puščajmo mu pobude, prizadevajmo mu odločne udarce, dokler se mu še ni posrečilo zbrati svojih sil, ne pustimo, da se učvrsti, upirajmo se mu na vsakem koraku, kjerkoli se pokaže, ne

puščajmo ga na nove pozicije, kakor dela to uspešno francoski proletarijat.

Le tako bomo preprečili naraščanje fašizma in njegov prihod na oblast.

FAŠIZEM JE OKRUTNA A NEGOTOVA OBLAST

Fašistična diktatura buržoazije je okrutna, toda negotova oblast.

V čem so glavni vzroki negotovosti fašistične diktature?

Fašizem nesoglasje in nasprotja v buržoaznem taboru še zaostruje, ko se pripravlja, da bi jih premagal. Fašizem skuša uvesti nasilno svoj politični monopol s tem, da uničuje ostale politične stranke. Toda obstoj kapitalističnega reda, obstoj raznih strank in zaostrovanje razrednih nasprotij nujno rahljajo in rušijo politični monopol fašizma. To ni sovjetska država, kjer uvaja diktaturo proletariata v življenje tudi monopolna partija, a kjer ta politični monopol ustreza milijonom delovnega ljudstva in se vsebolj naslanja na graditev brezrazredne družbe. V fašistični državi fašistična stranka ne more dolgo ohraniti monopola, ker si ni zmožna postaviti za nalogo uničenje razredov in razrednih nasprotij. Uničuje sicer legalnost buržoaznih strank, toda nelegalno še vedno obstaja vrsta strank. In komunistična partija napreduje tudi v ilegali, se kali in vodi boj proletariata proti fašistični diktaturi. Politični monopol fašizma mora pasti pod udarci razrednih nasprotij.

Drugi vzrok negotovosti fašistične diktature je v kontrastu med njeno protikapitalistično demagogijo in politiko najbolj grabežljivega bogatenja monopolistične buržoazije. To olajšuje razkrinkovanje razrednega bistva fašizma ter krči njegovo množično osnovo. Zmaga fašizma izziva globoko mržnjo in odpor množic, pospešuje njihovo revolucionarnost in močno vzpodbuja enotno fronto proletariata proti fašizmu.

S svojo politiko ekonomskega nacionalizma (avtarhije) in z uporabljanjem velikega dela ljudskih dohodkov za pripravljanje vojne fašizem izpodkopava gospodarstvo države in zaostruje gospodarsko vojno med kapitalističnimi državami. Spopadom, ki nastajajo znotraj buržoazije, daje značaj ostrih, često krvavih bojev, kar v ljudskem mnenju izpodkopava stalnost fašistične oblasti. Oblast, ki ubija lastne pristaše, kot se je to zgodilo 30. junija preteklo leto v Nemčiji (Torej leta 1934, ker je Dimitrov govoril to avgusta 1935. Mišljena je likvidacija Roehma, načelnika štaba strankine vojske, in vrsta drugih. Pripis uredn.); fašistična oblast, proti kateri se z orožjem v roki bojuje drugi del fašistične buržoazije (nac. soc. udar v Avstriji, ostri nastopi poedininih fašističnih skupin proti fašistični vladi na Poljskem, v Bolgariji, na Finskem in v drugih državah) - taka oblast ne more imeti dolgo avtoritete med širokimi malomeščanskimi množicami.

Delavski razred mora izkoriščati nasprotja v taboru buržoazije, ne sme pa imeti iluzij, da se bo fašizem sam od sebe izčrpal. Fašizem se ne bo zrušil avtomatično. Le revolucionarna aktivnost delavskega razreda bo pomagala izkoristiti konflikte, ki neogibno nastajajo v taboru buržoazije, da bo fašistična diktatura spodkopana in razrušena.

Fašizem spodkopava demokratične ustanove in avtoriteto zakonitosti v mišljenju delovnih množic s svojim odpravljanjem buržoazne demokracije ter z odkritim uvajanjem nasilja v sistem uprave. To se dogaja toliko bolj v deželah, kjer so se delavci z orožjem v roki postavljali proti fašizmu, kot so se v Avstriji in v Španiji. V Avstriji je junaški boj Schutzbunda in komunistov kljub porazu že v začetku zamajal fašistične diktature. V Španiji se buržoaziji ni posrečilo nataktni delavskim množicam fašistične uzde. Oboroženi boji v Avstriji in Španiji so dovedli do tega, da začenjajo biti delavske množice prepričane v potrebo revolucionarnega razrednega boja.

Samo taki filistri (omejen, malomeščanski, ozkosrčni človek. Pripis uredn.), taki sluge buržoazije, kot je teoretik druge internacionale Kautsky, morejo očitati delavcem, da v Španiji in Avstriji ni bilo treba prijetati za orožje. Kakšno bi bilo delavsko gibanje v Avstriji in Španiji, če bi delavski razred v teh deželah upravljali po izdajalniških nasvetih Kautskega? Delavski razred bi doživljal globoko demoralizacijo v svojih vrstah.

"Solo meščanske vojne", pravi Lenin, "ljudstvo ne preživlja zaman. To je težka šola in njen popolni potek vsebuje nujno zmage revolucije, orgije razdraženih reakcionarjev, divjaška obračunavanja stare oblasti z uporniki itd.. Toda le neozdravljivi pedanti in izsušene mumije jokajo, ko ljudstvo stopa v to težko šolo; ta šola uči posamezne razrede bojevati meščansko vojno, uči jih zmagovite revolucije, osredotoča v množicah modernih sužnjevi isto sovraštvo, ki ga nenehno skrivajo v sebi neuki, topi, neprosvetljeni sužnji in ki vodi k veličastnim podvigom sužnjevi, ko so se zavedli sramotnosti novega suženjstva". (Lenin; Vnetljiva snov v svetovni politiki).

Kot vemo, je zmaga fašizma v Nemčiji potegnila za seboj nov val fašistične ofenzive, ki je v Avstriji privedla do izzivanja Dolfussa, v Španiji do novih napadov protirevolucije in revolucionarne pridobitve množic, na Poljskem do fašistične ustavne reforme, v Franciji pa je dvignila oborožene fašistične odrede februarja 1934 do poskusa državnega prevrata. Toda ti zločini in zmaga fašistične diktature so izzvali v mednarodnih razmerah v odgovor gibanje enotne proletarske fronte proti fašizmu. Požig Reichstaga, ki je bil znak za splošno ofenzivo fašizma na delavski razred, polasčanje in ropanje sindikatov in drugih delavskih organiza-

ciji, stoki mučenih protifašistov, ki prihajajo iz kleti fašističnih kasarn in koncentracijskih taborišč, vse to jasno kaže množicam, kam je privedla reakcionarna razkolniška vloga voditeljev nemške socialne demokracije, ki so odbili predloge komunistov za skupen boj proti ofenzivi fašizma in nas hkrati prepričujejo o nujnosti zedinjenja vseh sil delavskega razreda za rušenje fašizma.

Hitlerjeva zmaga je dala tudi odločilno spodbudo za ustanovitev enotnega boja delavskega razreda proti fašizmu v Franciji. Hitlerjeva zmaga v delavcih ni zbudila le strah za usodo nemških delavcev, ni le raznetila sovraštvo do krvnikov njihovih nemških razrednih bratov, ampak je okreplila njihovo odločnost, da v nobenem primeru ne dopuste v svoji deželi tega, kar se je zgodilo z delavskim razredom v Nemčiji.

Močna težnja po enotni fronti v vseh kapitalističnih deželah kaže, da nauki iz porazov niso bili zaman. Delavski razred pričinja delovati na nov način. Pobuda komunističnih partij za organiziranje enotne fronte in brezmejna požrtvovalnost komunistov, revolucionarnih delavcev v boju proti fašizmu, vse to je povzročilo doslej nezasišlan porast avtoritete Komunistične internacionale. Istočasno se razvija globoka kriza II. internacionale, za katero je bankrot nemške socialne demokracije bil res signal. Socialnodemokratski delavci se lahko vse vidneje prepričajo, da je fašizem v Nemčiji z vsemi svojimi strahotami in barbarstvom — na koncu koncev posledica socialnodemokratske politike razrednega sodelovanja z buržoazijo. Tem množicam postaja vse jasneje, da ne smemo hoditi več po poti, po kateri so vodili proletariat voditelji nemške socialne demokracije. Nikdar še ni bilo v taboru II. internacionale take idejne zmede kot danes. V socialnodemokratskih strankah se vrši ločevanje duhov. Iz njihovih vrst se oblikujeta dva osnovna tabora: vzporedno z obstoječim taborom reakcionarnih elementov, ki hočejo na vsak način ohraniti blok socialne demokracije z buržoazijo in divje odbijajo enotno fronto s komunisti, se pričinja oblikovati tabor revolucionarnih elementov, ki dvomijo o pravilnosti politike razrednega sodelovanja z buržoazijo, ko so za politiko enotne fronte s komunisti in pričenjajo čedalje bolj prehajati na pozicije revolucionarnega razrednega boja.

Tako deluje končno fašizem, ki je nastal kot posledica upadanja kapitalističnega sistema, kot dejavnik njegovega nadaljnjega razpadanja. Tako izrine fašizem, ki je prevzel nase obvezo pokopati revolucionarno gibanje delavskega razreda, po dialektiki življenja in razrednega boja, razvoj tistih sil, katerih naloga je postati njegov grobar, grobar kapitalizma.

(Konec)

LETO GRE H KONCU. PORAVNATI MORAMO RAČUNE. ZATO VLJUDNO VABIMO TISTE, KI ŠE NISO PORAVNALI NAROČNINE, NAJ TO STORRE ČIMPREG, TISTE PA, KI SO TO ŽE STORILI, VABIMO, NAJ OBNOVIJO NAROČNINO ZA LETO 1976.

Štivan-Medjivas:

Akcija za postavitev spomenika padlim v NOB

Tudi prebivalci zahodnega predela devinsko-nabrežinske občine sledijo zgledu drugih vasi našega zamejstva. V letu, ko slavimo trideseto obletnico osvoboditve izpod nacifašizma, so sklenili, da se še enkrat oddolžijo spominu svojih dragih, ki so padli v boju za svobodo ali preminili v zloglasnih nacističnih taboriščih. Neglede na dejstvo, da je bil že pred več leti zgrajen veličasten spomenik v Nabrežini — ki je spomenik partizanskim borcem in žrtvam nacifašizma iz vseh vasi devinsko-nabrežinske občine — je iz vrst zavednih in požrtvovalnih tovarišev iz Štivanja izšla zamisel, da bi zgradili še en spomenik padlim; spomenik, ki naj izpričuje tudi pred številnimi tujci, ki se bodo mimo njega vozili, da je tu živel in živi rod, ki ga niso upognile fašistične in nacistične zveri.

Pobuda, ki je hvalevredna, je naletela na izredno ugoden odmev in akcija nekaterih tovarišev iz Štivanja je rodila konkretne sadove. Bežno smo poročali že v

prejšnji številki lista, da je bilo v nekaj dneh nabranih nad 700.000 lir. (Ob tej priliki se oproščamo, ker smo v omenjeni, številki lista pomotoma napisali, da ja bila zadevna akcija v Devinu).

Ker je pobuda naletela na veliko zanimanje in odobravanje med javnostjo, so se prebivalci, najprej v Štivanu nato pa še v Madjivasi zbrali na sestankih, na katerih so razpravljali o njej. Sestankov so se udeležili tudi predstavniki devinsko-nabrežinske občinske uprave in zveze partizanov, ki so organizatorjem obljubili vso možno podporo.

Po zanimivi razpravi, ki je posegala tudi v najrazličnejša občinska vprašanja, so tako v Štivanu kot v Medjivasi, izvolili nekaj svojih predstavnikov, ki bodo sestavljali odbor za postavitev spomenika. Ob tej priložnosti je bila izražena želja, naj bi se tej pobudi pridružili tudi prebivalci Devina. Med razpravo je bil dan tudi predlog, naj bi postavili spomenik padlim iz vseh treh vasi, t.j. Štivanja, Medjevasi in Devina.

Bratsko srečanje pri Domju

V nedeljo 16. t.m. je bila v Domju pomembna kulturna manifestacija. Krajevno prosvetno društvo Fran Venturini je imelo v gosteh moški pevski zbor Loški glas iz Zagorja ob Savi. Na koncertu, ki je bil v šolski telovadnici, sta poleg omenjenega zbora nastopila tudi prvaka ljubljanske Opere Ladko Korošec in Rudolf Francl. (Rudolf Francl, kot je znano, vodi pevski zbor Fran Venturini iz

Domja). Te, lahko rečemo, edinstvene kulturne prireditve se je udeležilo mnogo domačinov in okoličanov, med katerimi so bili tudi predstavniki dolinske občinske uprave. Ob tej priložnosti sta se pevski zbor Loški glas in Fran Venturini, na predlog Ladka Korošca, dogovorila, da se uradno pobratita. Slovesnost bo prihodnje spomlad v Zagorju ob Savi.

PRIREDITVE

STALNO SLOVENSKO
GLEDALIŠČE V TRSTU

V torek, 2. decembra ob 15.30 Gostovanje Primorskega dramskega gledališča iz Nove Gorice s predstavo Klause Eidama "Ostržkove dogodivščine" v Kulturnem domu v Trstu.

V sredo, 3. decembra ob 20.30 tragikomedijska v dveh dejanjih Alda Nicolaja "Stara garda" v Kulturnem domu v Trstu.

V četrtek, 4. decembra ob 15.30 Gostovanje Primorskega dramskega gledališča iz Nove Gorice s predstavo Klause Eidama "Ostržkove dogodivščine" v Kulturnem domu v Trstu.

V soboto, 6. decembra ob 20.30 - Anton Leskovec "Dva bregova" v Občinski telovadnici v Dolini.

V ponedeljek, 8. decembra ob 16. uri tragikomedijska v dveh dejanjih Alda Nicolaja "Stara garda" v Kulturnem domu v Trstu.

V torek, 9. decembra ob 15.30 Gostovanje Primorskega dramskega gledališča iz Nove Gorice s predstavo Klause Eidama "Ostržkove dogodivščine" v Kulturnem domu v Trstu.

V sredo, 10. decembra ob 10. uri Gostovanje Primorskega dramskega gledališča iz Nove Gorice s predstavo Klause Eidama "Ostržkove dogodivščine" v gledališču "G. Verdi" v Gorici.

V sredo, 10. decembra ob 20.30 Gostovanje Mestnega gledališča iz Ljubljane z melodramo s štirih dejanjih Andreja Hienga "Izgubljeni sin" v gledališču "G. Verdi" v Gorici.

KROŽKA ZA DRUŽBENE
IN POLITIČNE VEDE
"PINKO TOMAŽIČ"
IN "CHE-GUEVARA"

V sredo 3. decembra ob 20. uri bo v dvorani Ljudskega doma Ul. Maddonina 19 v Trstu predaval deželni tajnik v Gornjem Poadižju in član CK KPI

Anselmo Gouthier
na témo:

"Komunisti in narodnostno vprašanje v Gornjem Poadižju"

Sledila bo debata.

Na razpolago bo prevajalec

Prosvetno društvo Tabor in zveza partizanov na Opčinah priredita v nedeljo, 30. novembra ob 16,30 v Prosvetnem domu na Opčinah proslavo Bazoviške brigade in vanjo vključenega ruskega bataljona. Govoril bo tov. Bavec. avtor knjige "Bazoviška brigada". Nastopila bosta pevski zbor srednje šole "Srečko Kosovel" z Opčin in pevski zbor SPD Tabor.

BRATSKO SODELOVANJE
DRUŠTEV

Prosvetni društvi Vesna iz Križa in Primorec iz Trebč že več let sodelujeta s sorodnimi društvi Franc Zgonik iz Branika in Svoboda II. iz Trbovelj. To sodelovanje je prineslo pozitivne sadove. Zato se je rodila zamisel, naj bi sodelovanje dali določeno organizirano obliko in naj bi se društva v doglednem času tudi formalno-uradno pobratila.

Pred katim so se predstavniki vseh omenjenih društev zbrali na skupnem sestanku v Braniku. Pogovarjali so se o oblikah nadaljnjega sodelovanja. Ker ima društvo Primorec iz Trebč tesne stike tudi z društvom Svoboda iz Pridvora pri Koprju, je bilo predlagano, naj bi k organiziranemu sodelovanju pritegnili tudi to društva. Na sestanku je bil ustanovljen koordinacijski odbor. Za predsednika je bil izvoljen Stane Šuštar, predsednik društva Svoboda II. iz Trbovelj, za tajnika pa Niko Sirk, predsednik društva Vesna iz Križa. Dogovorjeno je bilo tudi, da bo prva večja prireditve, na kateri bodo sodelovala vsa omenjena društva, zadnje dni maja 1976 v Križu.

PISMO PREDSEDNIKU
KOMISIJE EVROPSKIH SKUPNOSTI

Narodna in študijska knjižnica v Trstu je poslala predsedniku komisije evropskih skupnosti ob njegovem obisku v Trstu naslednje pismo:

Gospod
Francois Xavier Ortoli,
Predsednik Komisije
evropskih skupnosti

Ob Vašem cenjenem obisku področja bodoče Proste cone na območju občine Trst ob meji s Socialistično republiko Slovenijo oziroma Socialistično Federativno republiko Jugoslavijo si naša Narodna in študijska knjižnica v Trstu dovoljuje obrniti Vašo pozornost na dejstvo, da so lastniki zemljišč te projektirane cone naši kraški kmetje, pripadniki slovenske narodne skupnosti v Italiji.

Za spomin na ta Vaš dragoceni obisk v tržaški občini in v deželi Furlaniji Julijski krajini si dovoljujemo darovati Vam priloženo publikacijo, ki je izšla v teh dneh s prizadevanji treh slovenskih založb z obeh strani naše odprte meje, ki bo, prepričani smo, tudi ob Vašem prizadevanju postala še bolj odprta.

Hkrati Vas opozarjamo na zemljevid na str. 123 priložene knjige. Z odličnim spoštovanjem.

Trst, 21. XI. 1975

Predsednik:

ing. Stanislav Renko l.r.

Tajnik:

prof. Gojmir Budal l.r.

OBČNI ZBOR TPPZ

Tržaški partizanski pevski zbor bo imel svoj drugi redni občni zbor v Prosvetnem domu na Opčinah v nedeljo, 7 decembra t.l. Prvo sklicanje bo ob 9. uri.

V SPOMIN

Pred enim mesecem je umrl Venco Slavec iz Boljunca. Kruta bolezen ga je prerano iztrgala iz družinske srede in iz širokega kroga prijateljev in znancev.

Pokojni Venco (rojen je bil leta 1923) je kot velika večina primorskih fantov, sredi vojne ubral pravilno pot. Kot vojni ujetnik je vstopil v partizansko prekomorsko brigado, v kateri se je kot letalec bojeval do zloma nacifašizma. Po končani vojni se je vrnil v svoj rodni kraj in se kot pevec in godbenik aktivno udeleževal v prosvetnem društvu Prešeren. Več let je bil tudi odbornik tega društva.

Vsi, ki smo ga poznali in cenili, se ga hvaležno spominjamo.

Španija po smrti Franca

vzvratno štetje do dneva, ko bo moral pobrati šila in kopita in zapustiti razkošno palačo, v kateri ne vlada kot kralj, temveč kot lutka.

Njegovi poskusi, da bi razbil demokracijo in privlekel v svoje mreže vsaj zmernejši del španske politične palete bodo verjetno spodleteli. Od trdnosti španske opozicije, ki se danes že predstavlja kot nova nacionalna vodilna sila pa bo odvisno, če bo ta preobrat skorajšen in jasen ali pa bo moral po ovinkih.

Naša naloga je, kot prej, da smo s tem procesom spreminjanja Španije solidarni in terjamo osvoboditev političnih jetnikov, povratak demokracije v tisočkrat izbičano Španijo.

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino

Direktor ALBIN ŠKERK

Odgovorni urednik

ANTON MIRKO KAPELJ

Uredništvo in uprava:

Trst - Ulica Capitolina, 3

telef. 764-872, 744-077

Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2

telef. 24-36

Letna naročnina 2.500 lir.

Poštni tekoči račun 11/7000

Tisk: Tipoffset Riva

Trst, Ul. Torrebianca 12